

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ

KAYIPLAR ÖZEL SAYISI

BM Genel Kurulu'nun 18 Aralık 1992 yılında kabul ettiği Zorla Kayıp Edilmelere Karşı Herkesin Korunmasına Dair Bildiri "hangi görev ya da düzeyde olursa olsun, devlet görevlilerinin devlet adına ya da devletin dolaysız ya da dolaylı desteği ile izin vermesiyle ya da rızasıyla hareket eden örgütlü grupların ya da kişilerin insanları gözaltına alması, tutuklaması, iradeleri dışında kaçırmaması ya da diğer herhangi bir biçimde özgürlüklerinden yoksun bırakması ve daha sonra bu kişilerin akıbetini ya da buldukları yeri açıklamayı veya özgürlüklerinden yoksun bırakıldıklarını kabul etmeyi reddetmesi ve böylece onları yasanın koruma alanından çıkarmasını"nı Gözaltında Zorla Kaybetme olarak tanımlamaktadır.

Genel Kurul bu bildiri ile;

12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1977 tarihli Ek Protokolleri uyarınca silahlı çatışma kurbanlarının korunacağını,

22 Aralık 1978 tarihinde kabul edilen içeriğinde dünyanın değişik bölgelerinde meydana gelen zorla ya da gönüllü olmayan kaybolmalar ve bu kaybolmaların neden olduğu üzüntü ile acılar hakkındaki endişelere yer veren ve hükümetleri zorla kayıp edilmeye neden olabilecek aşırı eylemlerden yasal olarak sorumlu bulunan güvenlik güçleri ile kolluk güçlerini alıkoymaya çağıran kararının,

Yaşama hakkı, serbest bırakılma hakkı, kişinin güvenliği, işkenceye uğramama hakkı ile kanun önünde kişi olarak tanınma hakkını koruyan Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin benzeri maddelerine,

(Zorla kayıp edilmeleri) önlemek için Gözaltında ya da Cezaevinde bulunan bütün kişilerin Korunması İlkelerine Ekonomik ve Sosyal Konsey'in 1989/65 sayılı 15 Aralık 1989'da Genel Kurulca da onaylanan Hukuk dışı, Keyfi ve Kısa Yoldan İnfazların Etkili Biçimde Önlenmesi ve Soruşturulmasına Dair Prensiplere sıkıca uyulması gerektiğine dair kararları arasında ilişki kurarak zorla kayıp etme olgusunda devletin sorumluluğunun ve faili meçhul cinayetlerle ilgisinin altını çizmiştir.

İHD kayıtlarına ilk kayıp 1980 tarihli olarak not edilmiş, 2003 yılında Diyarbakır şubesine yapılan 7 başvuru ile 24 yılda 850'ye yakın **insan** kaybedilmiş Türkiye'de..

İstatistik bilgileri kayıpların 1993-1997 yılları arasında ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yoğunlaştığını

Zorla Kaybetmeye ait rakamlarla faili meçhul cinayet rakamları arasında paralellik olduğunu göstermektedir. Türkiye'de kaybedilen insanlar olgusunu tüm ülkede İnsan Hak ve Özgürlüklerini, Demokrasiyi ve Hukukun üstünlüğünü askıya alan askeri darbe ile 15 yıl boyunca yaşanan çatışma sürecinden soyutlamak olanaksız. 90'lı yılların kaybedilme olaylarının önemli çoğunluğunun OHAL bölgesinde meydana gelmiş olması, yargısal denetim mekanizmalarının dışında tutulmuş, özel yetkilerle donatılmış, özel yönetim dönemlerinin; bütün hak ihlallerinde olduğu gibi Zorla Kaybetme vakalarının artmasında da önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

İHD 1995 yılında; her yılın 17-31 Mayıs tarihleri arasında Kayıpların Anma Haftası olarak ilan etti. Kurulduğu günden beri kayıplar ile ilgili taleplerini kamuoyuna açıklayarak ve devletin her kademesindeki yetkililere ileterek, gerekli soruşturmaların yapılmasını ve failerin cezalandırılmasını istemiştir.

Devlet, Zorla Kaybetmelerin önlenmesi ile ilgili olarak evrensel insan hakları belgelerinin ve BM bildirelerinin kendisine yüklediği hiçbir görevi yerine getirmemiş ve yasal önlemleri almamıştır.

Aradan tam 24 yıl geçti. Devletin suskunluğunu bozması gerekiyor. Türkiye AB uyum süreciyle; bir demokratik açılım sürecini birlikte yaşıyor. İHD bugün bir kez daha; kendisini jitem itirafçısı olarak tanıtan Abdulkadir Aygan itirafları ile soruşturmalara başlamak için önemli bir fırsatın yakalandığını düşünmektedir. Demokratikleşme ve toplumsal barış için bir şans daha yakalanmıştır. Görev öncelikle Siyasal iktidara, Meclise ve Yargıya düşmektedir. Cumhuriyet Savcılarını Abdulkadir Aygan'ın itirafları ile ilgili olarak göreve davet ediyoruz.

Madde 2- Hiçbir devlet zorla kayıp edilmeyi uygulayamaz, izin veremez ya da hoş göremez. Devletler zorla kayıp edilmeleri önlemek ve ortadan kaldırmak için gerekli tüm araçları ulusal ve uluslararası düzeyde BM ile işbirliği halinde kullanırlar.

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ZORLA KAYIP EDİLMEMEYE
KARŞI HERKESİN KORUNMASINA DAİR BİLDİRİ**

SEN KAYBOLDUĞUNDA BULDUM ACIYI

Her kayıpla birlikte kaybolan insanlığımızı arıyoruz her gün. Kayıplarımız onurumuzdur deyip sokaklara düşüyor, bir iz bir ses arıyoruz geçmişe dair. Ne kadarını bulsak, o kadar insanız artık. Ne kadarının failinden hesap sorsak, o kadar onurlu bir toplum olacağız.

Türkiye’de sayıları yüzlerle ifade edilen kayıplar için, bugüne değin bir çok eylem ve etkinlik gerçekleştirildi. Bir çoğu kamuoyu yaratmaya yönelik bu eylemlerin kısmen başarılı olduğunu ifade etmeliyim. Özellikle “Cumartesi Anneleri” ve “Kayıp Otobüsü” uzun süre gündeme oturmuş ve kayıplarla ilgili olarak toplumda önemli bir duyarlılık yaratmıştır. Aslında kayıp olgusu toplumsal bellekte öylesine bir yer etmiştir ki, bu vakaların unutulmamasını sağlamak çok da zor değildir. Ancak önemli olan kayıpları unutturmamak değil, faillerini veya sorumlularını ortaya çıkararak hesap sormaktır. İşte bu noktada sivil inisiyatiflerin sonuç alıcı çalışmalar yaptığını söyleyemeyiz. Kayıplar nedeniyle yaşanan travmaların giderilmesi noktasında, demokratikleşmenin hızlanması ve kalıcılaşması noktasında, insan haklarının güvence altına alınması noktasında önemli katkılar sunacak olan böylesi çalışmaları yapmak için koşulların oldukça uygun olduğu düşüncesindeyim. Kamuoyu yaratmaya yönelik eylemlerle birlikte, öncelikle kayıplara ilişkin bütün verilerin merkezileşmesi ve bu alanda yoğunlaşacak ortak bir çalışma grubunun oluşturulması gerekir. Bu ön hazırlıklar sonrasında başlatılacak hukuk mücadelesi, belki de bilinen bazı failerin yargı önüne çıkarılmasını sağlayacaktır. Eğer bu çalışmada somut bir vaka üzerinden hareket edilirse, sonuç almak daha olanaklı hale gelecektir.

Özellikle Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde yaşanan “zorla kaybedilme” vakalarına ilişkin, yakın zamanda “Yeniden Özgür Gündem Gazetesinde” yayınlanan Abdulkadir Aygan adlı JİTEM elemanının itirafları önemli ipuçları vermektedir. Aygan’ın anlatımları, bizlerin yabancı olmadığı ve bir şekilde zaten bildiği veya tahmin ettiği olaylar olmasına rağmen, bu anlatımlarda yer, zaman, isim ve daha

birçok detay verilmiş olması oldukça önemlidir. Aslında savcılar doğrudan harekete geçirmesi gereken bu anlatımlar, eğer yukarıda sözünü ettiğim hukuk mücadelesinin bir parçası haline getirilmezse korkarım ki sadece acı birer anı olarak kalacak hafızalarda. Cinayet şebekeleri tarafından zorla kaçırılan, işkence edildikten sonra öldürülen, kör bir kuyuya ya da bir yol kenarına atılan, yakılan ya da dağ başlarına gömülen, kimsesizler mezarlığına atılan ya da kurda kuşa yem edilen yüzlerce insanın hüznü bakışları altında yürütmek zorundayız bu çalışmayı. Aksi takdirde toplumun iliklerine kadar işleyen korkuyu kırmak mümkün olmayacaktır. O dönemde akli başında olan her “insan”, zorla kaybedilen insanların ailelerinin yaşadığı dozda olmasa da mutlaka sarsıcı bir travma yaşamıştır. Bazen unuttuğumuzu sandığımız bu travma, yaşamımızda öyle anlarda karşımıza çıkmaktadır ki; o anlar tam da demokrasi mücadelesinde yoğunlaştığımız anlardır. Yurtsever, demokrat, insan hakları savunucusu herkesi yakından tehdit eden bu travma, ancak kayıpların akıbetinin tespiti ile sorumluların cezalandırılması sonucunda etkisini yitirecektir.

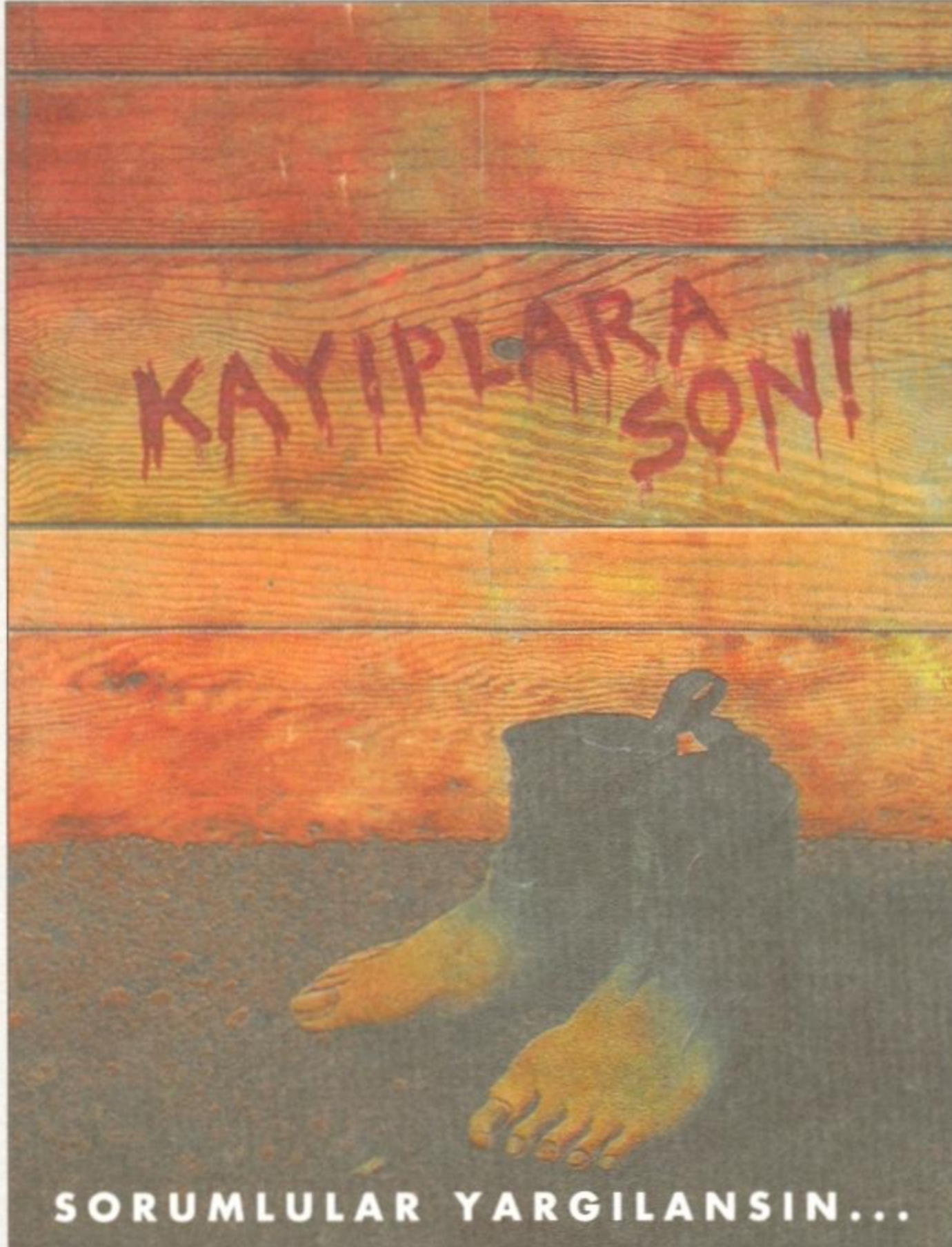
Kayıplarla ilgili yapılacak bir çalışmada uluslararası dayanışma ağını iyi oluşturmak gerekecektir. Uluslararası sivil ve resmi mekanizmaların etkin kullanımından tutalım da, benzer deneyimleri yaşamış halkların mücadelelerini inceleyip onlardan destek istemeye kadar bir dizi proje de bu çalışmaya dahil edilebilir. Aslında bu ve benzeri çalışmalar zaman zaman değişik kurumlar tarafından yapılmaya çalışıldı, ancak benim ifade etmeye çalıştığım biraz da bu çalışmaların merkezileşmesi ve bu alanda çalışan bütün örgütlerin ortaklaşarak yürüteceği büyük ve kesintisiz bir kampanyadır.

Her bir kaybın annesine sunacağımız bir gül olmalıdır mutlaka kayıp gibi kokan.

Selahattin DEMİRTAŞ
İHD Diyarbakır Şube Başkanı

İHD'NİN TALEPLERİ

- Siyasal iktidarı, Birleşmiş Milletler İlkelerine uygun davranmaya, açık ve denetim ilkelerine uygun işleyiş mekanizmalarını oluşturmaya,
- Siyasal iktidarı, gözetiminde kayıplarla ilgili koşulsuz bir irade beyanını ve gözetiminde kayboldukları bildirilen insanların akıbetlerini kamuoyuna açıklamaya,
- Hemen bugünden başlamak üzere, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1989 yılında kabul ettiği, "Yasadışı, Keyfi ve Toplu İnfazların Önlenmesi İçin İlkeler" uyarınca, bağımsız gerçekleri araştırma komisyonları kurulmasını öneriyoruz. Hükümet, Parlamento ve yargı, bağımsız sivil toplum örgütlerinden meydana gelen ve içinde hekimler, hukukçular, insan hakları savunucuları, aydınlardan oluşan bir komisyonun araştırma, inceleme ve soruşturma yapmasına olanak tanınmalıdır.
- Savcılıklar kayıplarla ilgili soruşturmaları yapmalı, hukuksal süreçleri sonuna kadar işletmeli ve sorumluların yargılanması sağlamalıdır.
- Kayıplar ile ilgili her türden bilgi veya belgeye sahip olanları tanıklığa, tanıklık yapanların korunması için siyasal iktidarı her türlü önlemi almaya,
- Tüm demokratik kuruluşları, hukuk insanlarını, basını ve demokrasiden yana herkesi Zorla Kaybetmeler konusunda seslerini yükseltmeye çağıyoruz.

Madde 1- Zorlanmış ortadan kaybolma insanlığa karşı bir suçtur. BM şartı amaçlarının inkarıdır ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde yer alan insan hakları ve temel özgürlüklerin ağır ve açık bir ihlali olarak kınanmalıdır ve bu alandaki uluslararası belgeler pekiştirmeli ve daha ileri götürülmelidir.

Madde 3- Her devlet kendi egemenliği altında bulunan topraklarda zorla kayıp edilmeleri önleyecek ve ortadan kaldıracak etkin, yasal, idari, adli ve diğer tedbirleri alacaktır.

Madde 7- Hiçbir durum, savaş tehdidi, savaş ilanı, iç siyasi istikrarsızlık ya da diğer olağanüstü haller zorla kayıp edilmeleri haklı çıkarmaz

Madde 17- Zorla kayıp etme eylemini gerçekleştirenlerin işledikleri suç, kayıp edilen kişilerin durumu ve yeri hakkında bilgi vermedikçe ve bu gerçek açıklığa kavuşmadıkça devam eden bir suç olarak kabul edilecektir. Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 2. maddesinde yer alan öneriler etkinliğini kaybettiğinde bu öneriler yeniden oluşturulana kadar zorla kayıp edilme eylemi ile ilgili dava zaman aşımını tayin eden hükümler geçici olarak durdurulacaktır. Zorla kayıp edilme ile ilgili dava zaman aşımını tayin eden hükümler esas olacak ve suçun ciddiyetine uygun olacaktır.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ZORLA KAYIP EDİLMEMEYE KARŞI HERKESİN KORUNMASINA DAİR BİLDİRİ

KAYIPLARA SON !

Babam ve arkadaşları 18 Kasım 1996 tarihinde Diyarbakır Ziya Gökalp Lisesi civarında, Tek Kapı'ya doğru yürürken (06 EKN 22) plakalı Beyaz Toros marka otomobilden inen üç kişi, sivil polis olduklarını söyleyerek babam ve arkadaşlarını arabaya bindirmişler. İkiyüz veya üçyüz metre ileride arkadaşlarını indirip onu gözaltına alıyorlar. Ve o günden sonra haber alınamıyor.

Babam Kayıp olduğunda 12 yaşındaydım. Babam beni çok sevdiğinden adımları Hakkı Kaya koymuş. Babamı çok ama çok özledim. Herkesin babasını sevdiğinden daha çok seviyordum. İlkokula gidiyordum. Duygularımı anlatmak çok zor. Kalemle baba ile oğulun duyguları anlatılamaz. Devlet bunun karşısında nasıl cevap verecek, devletten bir açıklama bekliyoruz. Kayıp olduğu sırada, babamın kontralar tarafından kaçırıldığı biliyorduk. Ama elimizde bir delil yoktu. Kaçıranlar hakkında suç duyurusunda bulunduk, ama savcılar kabul etmiyor. Adalet istiyorum. Adalet yerini bulsun. Buradan bütün savcılarını göreve çağırıyorum, duyun çığlığımızı. Savcılığa dilekçe verdikten sonra Emniyet Sarayı ve diğer semt karakollarına yaptığımız başvurulardan da bir netice alamadık. Daha sonra Ankara'daki Savcılığa 06 EKN 22 plakalı Beyaz Toros arabanın bulunması için dilekçe verdik. Aylar sonra bize gelen mektupta plakanın sahte olduğu yazıyordu ve plakanın Reno Steysin Marka bir arabaya ait olduğu bize iletildi. Ohal Valiliğine, Diyarbakır İl Jandarma Kumandanlığı'na başvuru yaptık. Bir netice alamadık. Elazığ, Adıyaman ve Urfa'ya bağlı jandarma karakollarından gelen bilgilere göre Kayıp insanların ölü fotoğrafları çekilip cesetleri toplu mezarlığa gömülüyordu. Her gelen habere koşuyorduk bir sonuç alamadık.

11 Mart 2004 Perşembe günü Gündem Gazetesinin yayınladığı "Devletin Kadrolu Celladı Anlatıyor" yazı dizisindeki röportajında ABDULKADİR AYGAN'IN anlatığına göre suçu gerilla babası olmakmış. Hakkı Kaya'nın Gülistan adlı bir gerillanın babası olduğu ihbarı Muhsin Gül adındaki itirafçı yapmış. İtirafçının, Hakkı Kaya'nın kızının dağda olduğunu söylediği anlatılmış. Buradan sesleniyorum: Hakkı Kaya'nın Gülistan adlı bir kızı yok. Gülistan adında kız ne Hakkı Kaya'nın ne de ailesinde var. Bu bir iftiradır. Hakkı Kaya'nın gerilla kızı da yoktur. Gülistan adlı şahıs benim annemdir ve ev hanımıdır.

İhbar sonucu şehir merkezinden alındığı, Jitemde sorgulandığı ve öldürüldüğü, cenazesi çuval içerisinde

Diyarbakır'dan Silvan'a giderken Karaçalı Köyü'nü geçince sol taraftaki toprak yolun beş ile onuncu kilometresinde, Han köyüne doğru gidilirken virajda atıldığı ve üzeri toprakla örtüldüğü yazıyordu. Gündem Gazetesini okuduktan sonra cenazemizin bulunması için savcılığa başvurduk. Savcı bize, "gidin Abdulkadir Aygan'ı getirin, sorgulayıp yardımcı olayım" dedi. Bizde savcıya "siz bir devlet yetkilisi olarak onu getiremiyorsanız, bir vatandaş olarak biz nasıl getirebiliriz" cevabını verdik. CHP Diyarbakır Milletvekili Mesut Değer'e yardımcı olması için başvurduk. İçişleri Bakanı Abdulkadir Aksu'ya yardımcı olması için Gündem Gazetesini verdim ve yardımcı olacağını söyledi. Yine bir sonuç alamadık.

Bütün Savcılarını göreve çağırıyorum. Eğer yüreklerinde biraz olsa adalet duygusu varsa çağırma kulak versinler.

Hakkı KAYA

Onlar;
kimimizin ilkokuldan en iyi şiir okuyan sınıf arkadaşı,
kimimizin afili küçük abisi,
kimimizin kapıbir komşusu,
kimimizin öğrencisi,
kimimizin mahpus,
kimimizin yol arkadaşı
kimimizin oğlu-kızı
kimimizin anne-babası
kimimizin sevdalısı....
Sesleniyorlar şimdi zamanın durduğu yerden
Neredesiniz...
Neredesiniz ey insanlar...
Onlar;
sizi arıyorlar aslında..

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ
IHD Adına Sahibi: Hüsnü Öndül (Genel Başkan)
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü ve Genel Yayın Yönetmeni:
Emir Ali Türkmen

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ
Tunalı Hilmi Caddesi No: 104/4 Kavaklıdere, ANKARA
Tel/Faks: (312) 466 49 13 - 14
<http://www.ihd.org.tr>

7000 adet Basılmıştır. ÜCRETSİZDİR.